

ਵਰਜਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਵੀ ਬਣੇ। ੧੬੯੯ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਸਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿਸ਼ੂ ਪਾ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਝੜਪਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਾਰ ਵਡੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਈ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਲੜਾਈ ੧੭੦੪ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤੇ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਅੰਦਰ ਰਾਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਈ ਸਿਖ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖ ਕੇ ਛਡ ਗਏ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਆਇਆ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਲੜਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰਨਾ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਜਦ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਸਿਖ ਕੁਝ ਦੂਰ ਹੀ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਪਿਛੋਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਗੇ ਸਿਰਸਾ ਨਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਤੂਫਾਨ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਿਖ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਸਭ ਨਿਖੜ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਸਿਖਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਘਮਸਾਣ ਦੀ ਜੰਗ ਹੋਈ ਤੇ ਕਾਫੀ ਸਿਖ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਰਸੋਈਆ ਗੰਗੂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸਰਹਿੰਦ ਲੈ ਗਿਆ ਪਰ ਨੀਯਤ ਮਾਤੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸੁਆਸ ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਵਕਤ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀ ਫਟੇ ਹੋਏ ਬਸਤਰਾਂ ਵਿਚ, ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁਤ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਜਾਂ ਪੁਜੇ, ਜਿਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ।

ਬੇਦਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਗਏ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਈਆਂ ਤਾਂ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਸਭ ਇਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਤੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਥੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਨਾ ਪਿੰਡ ਗਏ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ‘ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ’ ਭਾਵ ‘ਜਿਤ ਦੀ ਚਿੱਠੀ’ ਲਿਖੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪੋਲ ਖੋਲੇ ਜਿਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ਰਮਾਹ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਤਰਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਛਾ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ੧੭੦੭ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਰੁਕਦੇ ਸਿਖੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਦਖਣ ਵਿਚ ਨੰਦੇੜ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਬੰਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਬੰਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਤੋਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਭੇਜਿਆ। ਆਪ ਇਕ ਦਿਨ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਛੁਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਕੁਝ ਆਰਾਮ ਤਾਂ ਆ ਗਿਆ ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਤੀਰ ਚਲਾਣ ਲਗਿਆਂ ਜ਼ਖਮ ਫਿਰ ਖੁਲ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੰਤਿਮ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਭਾਰੀ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਤੇ ਨਾਰੀਅਲ ਮੰਗਾ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਰਖ ਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ ਸਦੀਵੀ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ। ਅੱਗੋਂ ਮਨੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਤੋਂ ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਸਚਾ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਪੰਥ ਦੀ ਸਦੀਵੀਂ ਰਾਹਨੁਮਾਈ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ। ਉਥੇ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਫੁਲ ਚੜਾਏ ਤੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ।